

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЯ» В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У роботі розкриваються основні наукові підходи стосовно визначення поняття «інформація» та її ознак. Звертається увага на те, що інформація як феномен є багатограним явищем. Це зумовлює наявність чисельних різноманітних визначень інформації в юридичній науці. Її визначають: а) через категорію «знання»; б) через категорії «відомості» і «дані»; в) як результат розумової діяльності людини; г) як вираження у будь-якій формі змісту подій, дій та явищ тощо. Сформульовано висновок, що інформація як юридична категорія не може та і не має бути багатограним явищем, адже великий спектр дефініцій негативно впливає на правореалізацію, а, отже, на ефективність правового регулювання інформаційних відносин в Україні.

Обґрунтовується думка, що для юридичної науки та правозастосовної діяльності важливим є трактування інформації з позиції правового регулювання суспільних відносин, а тому визначення, які закріплюються в чинному законодавстві, не мають описувати весь спектр розмаїття інформації в навколишньому світі, а мають лише визначати ті її об'єктивні властивості, що мають значення для правового регулювання.

Ключові слова: *інформація, відомості, дані, публічна інформація, задокументована інформація.*

В работе раскрываются основные научные подходы к определению понятия «информация» и ее признаков. Обращается внимание на то, что информация как феномен является многогранным явлением. Это обуславливает наличие многочисленных разнообразных определений информации в юридической науке. Ее определяют: а) через категорию «знание»; б) через категории «сведения» и «данные»; в) как результат умственной деятельности человека; г) как выражение в любой форме содержания событий, действий и явлений, и тому подобное. Сформулирован вывод, что информация как юридическая категория не может да и не должна быть многогранным явлением, ведь большой спектр дефиниций негативно влияет на правореализацию, а, следовательно, на эффективность правового регулирования информационных отношений в Украине.

Обосновывается мнение, что для юридической науки и правоприменительной деятельности важной является трактовка информации с позиции правового регулирования общественных отношений, а поэтому определения, которые закрепляются в действующем законодательстве, не должны описывать весь спектр разнообразия информации в окружающем мире, а должны лишь определять те ее объективные свойства, имеющие значение для правового регулирования.

Ключевые слова: *информация, сведения, данные, публичная информация, задокументированная информация.*

The paper reveals the main scientific approaches regarding the definition of “information” and its features. Attention is drawn to the fact that information as a phenomenon is a multifaceted phenomenon. This leads to the presence of numerous diverse definitions of information in legal science. It is defined by: a) through the category of “knowledge”; b) through the categories “information” and “data”; c) as a result of mental activity of a person; d) as an expression in any form of the content of events, actions and phe-

nomena, etc. It is concluded that information as a legal category can not and should not be a multi-faceted phenomenon, since a large range of definitions negatively affects the right-realization, and, consequently, the effectiveness of the legal regulation of information relations in Ukraine.

It is substantiated the opinion that for legal science and law-enforcement activities the interpretation of information from the point of view of legal regulation of social relations is important, and therefore the definitions, which are fixed in the current legislation, should not describe the entire spectrum of the diversity of information in the world around the world, but they should only define those about intrinsic properties that are important for legal regulation.

Key words: *information, information, data, public information, documented information.*

Вступ. За умов подальшого розвитку інформаційного суспільства в Україні проблематика інформаційних правовідносин стає дедалі актуальнішою. Одним з її аспектів є проблема визначення поняття інформація в науковій літературі та чинному законодавстві. Важливим набутком у цьому напрямі стало закріплення в низці нормативно-правових актів поняття «інформація». Проте в науковій літературі можна зустріти суперечливі думки науковців, в яких описується весь спектр розмаїття інформації в навколишньому світі. Доволі часто критикуються запропоновані в чинному законодавстві визначення поняття «інформація» і звертається увага на те, що дефініції законодавства не відбивають усього різноманіття ознак, якими характеризується інформація в сучасному суспільстві.

Зазначене зумовлює необхідність наукового осмислення поняття «інформація» з перспективою його використання в національному законодавстві.

Певні аспекти національного правового регулювання інформаційних відносин в Україні досліджувалися в працях В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурки, Ю.П. Битяка, А.О. Грищенко, І.П. Голосніченка, С.В. Ківалова, Л.В. Ковалюк, О.В. Нестеренко, В.В. Речицького, М.М. Тищенко, В.С. Цимбалюка та багатьох інших вітчизняних науковців.

Разом із тим у науковій літературі є безліч концепцій щодо визначення поняття «інформація» як явища правової дійсності. Більшість із них виключають одна одну або ж суперечать одна одній.

Постановка завдань. Основними завданнями, розв'язанню яких присвячена ця стаття, є такі:

- 1) дослідити наукові думки щодо визначення поняття «інформація» з виділенням основних підходів, які представлені в юридичній літературі;
- 2) здійснити аналіз інформації як юридичної категорії та визначити перспективні напрями досліджень у цій сфері.

Результати дослідження. У науковій літературі можна знайти найрізноманітніші визначення поняття «інформація», що ускладнює його розуміння як явища правової дійсності.

Більшість науковців, предметом дослідження яких є інформація, визначають інформацію шляхом використання термінів «відомості» або «дані» (В.А. Дозорцев, Б.А. Кормич, В.Г. Лукашевич, О.В. Соснін і ін.) [1, с. 27; 2, с. 45; 3, с. 265; 4, с. 143–144]. Наприклад, В.Г. Лукашевич визначає інформацію в широкому значенні як різні відомості про навколишній світ, які одержує матеріальна підсистема під час її взаємодії з навколишнім середовищем [3, с. 265].

Також в юридичній літературі представлені і думки, в яких обґрунтовується доречність характеристики поняття «інформація» шляхом використання терміна «знання». Наприклад, автори підручника «Право інтелектуальної власності» під інформацією розуміють певну суму знань про той чи інший об'єкт, які можна використати в доцільній діяльності людини [5, с. 172]. Цікаву позицію стосовно цього висловлює у своїх працях С.І. Семілетов, який одночасно характеризує інформацію і як знання, і як відомості чи дані. Так вчений зазначає, що інформація – це будь-які знання, відомості або дані про що-небудь або кого-небудь, які об'єктивно існують, десь зберігаються чи кудись передаються незалежно від місця, форми і формату їх представлення [6, с. 68]. Частково погоджуючись із визначенням інформації через поняття «знання», Л.В. Кузенко зазначає, що термін «інформація» найбільш близький за своєю суттю до терміна «знання», якщо врахувати той факт, що людська свідомість має здатність відтворювати наявну дійсність. Але поняттям «знання», продовжує Л.В. Кузенко, не можна охопити усього розмаїття прояву інформації у житті суспільства. Знання – це лише певні відомості, їхня сукупність і факт володіння ними. Таким чином характеризується тільки статичний бік інформації. Інформація ж відтворює

процес динаміки й циркуляції раніше набутих, отриманих і переданих далі знань, що і виділяє її з усієї різноманітності понять, які стоять поряд із нею [7, с. 11].

Іноді інформацію розглядають як результат розумової діяльності людини. Наприклад, В.С. Цимбалюк вважає, що інформація – це «результат аналітико-синтетичної чи евристичної (інтелектуальної) обробки сигналів, даних, відомостей, знань про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому середовищі для задоволення (забезпечення) суб'єктом суспільних відносин певних потреб та інтересів своєї життєдіяльності» [8, с. 25]. В.А. Залізняк під інформацією в юридичній науці пропонує розуміти формально визначені результати інтелектуальної діяльності людини, що врегульовані вітчизняним законодавством [9, с. 58]. Частково цю позицію відстоює і В.О. Голубев. Він визначає інформацію як результат відображення та обробки в людській свідомості різноманіття навколишнього світу, відомості про оточуючу людину предмети, явища природи, діяльність інших людей та ін. [10, с. 19]. Тобто В.О. Голубев визначає інформацію, з одного боку, як результат інтелектуальної діяльності людей, а з іншого – як «відомості» про предмети і явища.

Намагаючись визначити зміст поняття «інформаційна культура», Н.Б. Новицька доходить висновку, що в суспільстві і науці є різні підходи щодо розуміння терміна «інформація». Вчена зазначає, що у суспільстві поширені два погляди на інформацію. Перший розглядає її у значенні повідомлення. Інформація за таких умов розглядається як нематеріальне повідомлення чи сигнал, що має певний зміст і може бути переданий від однієї сторони, яка посилає до іншої, приймаючої. За іншим поглядом, інформація пов'язана не тільки з повідомленням, а й із системою, за допомогою якої інформація посилається та приймається [11, с. 30]. Водночас вчена зазначає, що енциклопедичні словники, які є результатом наукового осмислення використання слів та термінів у різних сферах суспільства, дають дещо інші визначення поняття «інформація»: 1) це відомості, що передаються людьми в усний, письмовий або інший спосіб; 2) це обмін відомостями між людьми, людиною і автоматом, автоматом й автоматом; 3) обмін сигналами у тваринному та рослинному світі тощо [11, с. 31]. Н.Б. Новицька не піддає критичному аналізу положення ст. 1 Закону «Про інформацію», а лише зазначає, що в ній дається загальне (абстрактне) визначення категорії «інформація».

В.М. Лопатін, звернувшись до норм міжнародного права, а саме до визначення інформації, яке використовує у своїй діяльності міжнародна асоціація ЮНЕСКО, взагалі пропонує інформацію визначати як універсальну субстанцію, яка стосується всіх сфер людської діяльності і слугує провідником знань та думок, інструментом спілкування, взаєморозуміння й співробітництва, утвердження стереотипів мислення й поведінки [12, с. 27]. Сумніваємося, що визначення інформації як універсальної субстанції буде мати позитивне значення для розвитку юридичної науки та національного законодавства. Це визначення має суто абстрактний характер і віддалене від практично-прикладного застосування.

Чому ж є таке розмаїття підходів щодо визначення поняття «інформація»? Зумовлено це, насамперед, тим, що інформація у різні часи була і нині залишається предметом досліджень багатьох гуманітарних і природничих наук. Процес становлення та розвитку наукової думки про інформацію детально розкрито в монографії І.В. Арістової, в якій показано, як виникли та набули розвитку умовно-статистична (математична), типологічна, комбінаторна, динамічна, алгоритмічна, семантична, прагматична та інші теорії інформації. Це сприяло появі науки, що вивчає загальні закономірності процесів управління і передачі інформації в машинах, живих організмах і суспільстві, – кібернетики [13, с. 8–25]. Все це сприяло розвитку законодавства щодо регулювання інформаційних відносин та виникненню в системі юридичних знань науки про інформаційне право.

Нічого поганого в існуванні чисельних визначень поняття «інформація» у суспільстві не бачить В.А. Залізняк, але звертає увагу на особливості використання термінології в юридичній сфері та застерігає від необдуманого використання термінології з чітко невизначеним змістом. Він зазначає, що інформація як феномен є багатограним явищем, що зумовлює наявність чисельних різноманітних визначень цього поняття та суміжних понять. Крім того, продовжує автор, плюралізм визначень понять на науковому рівні є доволі важливим та конструктивним, оскільки сприяє окресленню всіх властивостей, ознак, граней, характеристик конкретного явища. Разом із тим, зазначає В.А. Залізняк, низка категорій, що репрезентують інформаційну проблематику, стали юридичними категоріями, а тому наявність в юриспруденції великого спектру дефініцій негативно впливає на правореалізацію, а, отже, на ефективність правового регулювання інформаційних відносин в Україні [9, с. 51].

Л.В. Кузенко взагалі констатує, і з цим варто погодитись, що неможливо дати єдине і універсальне визначення поняття «інформація», яке б можна було використовувати як наукову категорію в будь-якій науці. Завжди виникатиме необхідність уточнення змісту цього терміна задля використання в якійсь конкретній сфері знань [7, с. 13]. Подібні думки висловлює і С.М. Тарадай. На його думку, інформація – це явище настільки специфічне, що не отримало уніфікованої дефініції в рамках різних галузей науки, хоча й були більш-менш обґрунтовані концепції її розуміння [14, с. 71].

Отже, поняття «інформація» в дослідженнях правових явищ має набувати свого специфічного, а саме юридичного змісту. Тому погоджуємося з К.І. Беляковим, який, розкриваючи проблеми інформаційної аксіоматики у праві, зазначає, що в юриспруденції поняття і явища, які це поняття відображають, є об'єктивними, а тому їх варто трактувати однозначно, оскільки вони покликані відображати реально наявні властивості того або іншого об'єкта [15, с. 265].

Такої думки дотримуються і В.А. Залізник та Р.С. Белкін, які вважають, що будь-яке визначення має відображати функціональне призначення інформації, а тому для більш повного розкриття поняття «інформація» варто окреслити ознаки інформації як феномена правової дійсності [9, с. 55; 16, с. 270].

Базові ознаки інформації як явища правової дійсності у 1977 р. визначив А.Б. Венгеров. Він виділяв сім базових ознак: 1) самостійність інформації щодо свого носія; 2) можливість багаторазового використання однієї і тієї самої інформації; 3) інформація не зникає під час споживання; 4) збереження інформації, що передається, в суб'єкта, що її передає; 5) здатність до збереження, агрегування, інтегрування, накопичення, «стискання»; 6) кількісна визначеність інформації; 7) системність [17, с. 70–71].

Доповнюючи систему ознак інформації як феномена правової дійсності, В.А. Залізник пропонує виділяти дев'ять основних ознак: 1) багаторазовість використання; 2) збереженість після передачі, у суб'єкта, що її передає; 3) невідчужуваність; 4) невичерпність; 5) здатність до тиражування; 6) інтелектуальність; 7) екземплярність; 8) суспільна цінність; 9) змістовність [9, с. 57]. І цей перелік, на думку В.А. Залізника, не є вичерпним. На жаль, В.А. Залізник, по-перше, не проводить порівняльної характеристики своїх ознак інформації з тими, що були запропоновані А.Б. Венгеровим, по-друге, не розкриває зміст запропонованих ознак.

Більш ґрунтовно зміст ознак інформації як явища правової дійсності аналізує у своїх працях С.М. Тарадай. По-перше, вчений зазначає, що з розвитком наукових досліджень інформації виникали нові ознаки, що її характеризують, та нові комбінації вже наявних ознак [14, с. 73]. По-друге, автор пропонує свій перелік ознак, які характеризують інформацію, та розкриває їх зміст [14, с. 124–125]. С.М. Тарадай пропонує виділяти такі основні ознаки інформації: 1) цільове призначення; 2) обсяг; 3) цінність; 4) своєчасність; 5) достовірність; 6) достатність і комплексність (повнота); 7) надійність; 8) неперервність; 9) вірогідність; 10) надмірність; 11) доступність (зрозумілість), 12) спосіб і форма подання; 13) періодичність надходження; 14) швидкість передавання та переробки інформації.

Як бачимо, у науковців відсутня єдність щодо ознак інформації. Кожен пропонує свій перелік ознак та розкриває їх зміст. Наприклад, на те, що у процесі використання інформації збільшуються знання людини звертає увагу А.А. Письменський [18, с. 84]. Н.О. Дементій вважає, що до ознак інформації обов'язково варто зарахувати правдивість, достовірність, повноту, глибину, точність, доказовість, ефективність, новизну, оперативність, отриманість, надійність [19]. А.А. Антропольський вважає, що важливою ознакою інформації є її інтелектуальність [20, с. 51]. Системність, трансформованість, невичерпність, субстанційна несамостійність, селективність, здатність до обмеження і універсальність, на думку В.Н. Лопатіна та І.Л. Бачило, є тими ознаками, які мають обов'язково виділятися при характеристиці інформації [21, с. 39–41].

Це пояснює, чому законодавець у ст. 1 Закону «Про інформацію», визначаючи поняття «інформація», обмежився лише виділенням двох основних її ознак: 1) інформацією є відомості та/або дані, тобто систематизована інформація у вигляді відомостей чи даних, що робить її придатною до передачі; 2) інформація може бути збережена на матеріальних носіях або відображена в електронному вигляді, тобто така інформація організована в такій формі та документована або передана таким чином, що може бути сприйнята іншою особою.

Саме тому запропоноване в ст. 1 Закону «Про інформацію» визначення поняття «інформація» не викликає з нашого боку жодних нарікань та є таким, що найбільш оптимально відображає властивості інформації у сфері права.

Висновки. На підставі аналізу думок науковців стосовно визначення поняття «інформація» можна дійти певних висновків.

1. В юридичній науці відсутній єдиний підхід щодо визначення поняття «інформація». Інформація визначається:

- за допомогою використання терміна «знання» (О.А. Підпригора, О.Д. Святоцький, С.І. Семілетов та ін.);
- як результат розумової діяльності людини (В.О. Голубєв, В.А. Залізняк, В.С. Цимбалюк);
- як універсальна субстанція, яка слугує провідником знань та думок (В.М. Лопатін);
- як вираження у будь-якій формі змісту подій, дій та явищ (Ю.О. Мосенко);
- за допомогою використання термінів «відомості» і «дані» (В.А. Дозорцев, Б.А. Кормич, В.Г. Лукашевич, О.В. Соснін та ін.).

Ці підходи до визначення поняття «інформація» не є вичерпними, але вони найбільш яскраво представлені в юридичній літературі, а окремі з них мають і серйозне наукове підґрунтя.

2. Інформація як феномен є багатограним явищем, що зумовлює наявність чисельних різноманітних визначень цього поняття та суміжних понять. Разом із тим «інформація» як юридична категорія не може та і не має бути багатограним явищем, адже великий спектр дефініцій негативно впливає на правореалізацію, а, отже, на ефективність правового регулювання інформаційних відносин в Україні.

3. Для юридичної науки та правозастосовної діяльності важливим є трактування інформації з позиції правового регулювання суспільних відносин, а тому визначення, які закріплюються в чинному законодавстві, намагаються не описати весь спектр розмаїття інформації в навколишньому світі, а лише визначити ті її об'єктивні властивості, що мають значення для правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Дозорцев В.А. Информация как объект исключительного права. *Дело и право*. 1996. № 4. С. 27–35.
2. Кормич Б.А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2004. 427 с.
3. Лукашевич В.Г. До визначення поняття «інформація», що вживається в сучасному юридичному обігу. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 1998. № 3. С. 263–268.
4. Соснін О.В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України : монографія. Київ, 2003. 572 с.
5. Право інтелектуальної власності : підручник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. Київ : Ін Юре, 2002. 623 с.
6. Семілетов С.І. Информация как особый нематериальный объект права. *Государство и право*. 2000. № 5. С. 67–74.
7. Кузенко Л.В. Правове регулювання права громадян на інформацію в сфері державного управління : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2003. 173 с.
8. Цимбалюк В.С. Інформація як об'єкт культурного усвідомлення та пізнання в суспільних відносинах. *Правова інформатика*. 2004. № 2. С. 22–27.
9. Залізняк В.А. Систематизація інформаційного законодавства України : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2011. 210 с.
10. Голубєв В.О. Програмно-технічні засоби захисту інформації від комп'ютерних злочинів. Запоріжжя : ВЦ «Павел», 1998. 143 с.
11. Новицька Н.Б. Організаційно-правові аспекти інформаційної культури в управлінській діяльності : дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2007. 205 с.
12. Лопатин В.Н. Информационная безопасность России: Человек. Общество. Государство. Санкт-Петербург : Фонд «Университет», 2000. 428 с.
13. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія / За заг. ред. О.М. Бандурки. Харків : Ун-т внутрішніх справ, 2000. 368 с.
14. Тарадай С.М. Адміністративні процедури забезпечення права громадян на доступ до публічної інформації : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2012. 217 с.
15. Беляков К.І. «Інформаційна» аксіоматика у праві: проблеми формування. *Науковий вісник Юрид. академії МВС України*. 2004. № 3. С. 263–268.
16. Белкин Р.С. Курс криминалистики в 3 т.: Общая теория криминалистики. Москва : Юристъ, 1997. Т. 1. С. 270.
17. Венгеров А.Б. Категория «информация» в понятийном аппарате юридической науки. *Советское государство и право*. 1977. № 10. С. 70–71.

18. Письменський А.А. Информационное право Украины. Харьков : Бизнес Информ, 1996. 248 с.
19. Дементій Н.О. Аналіз інформаційних теорій і понять інформації URL: http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2002_2/dementi.htm (дата звернення: 10.01.2019).
20. Антопольский А.А. Правовое регулирование информационных объектов. *Проблемы информатизации*. 1999. Вып. 3. С. 51.
21. Бачило И.Л., Лопатин В.Н., Федотов М.А Информационное право / Под ред. акад. РАН Б.Н. Топорнина. Санкт-Петербург : «Юридический центр Пресс», 2001. 422 с.

УДК 342.6

СКОРОХОД І.В.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті на підставі вивчення теорії права та аналізу чинного законодавства проаналізовано адміністративно-правовий аспект стратегії розвитку податкової діяльності в Україні. Визначено поняття податкової діяльності в Україні. Окреслені основні нормативно-правові акти, що регламентують стратегію розвитку податкової діяльності в Україні. З'ясовано та надано характеристику основним напрямкам стратегії розвитку податкової діяльності в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правовий аспект, податкова діяльність, стратегія розвитку, податкова політика, податкова стратегія, напрями розвитку, податкові органи, нормативно-правові акти.

В статье на основании изучения теории права и анализа действующего законодательства проанализирован административно-правовой аспект стратегии развития налоговой деятельности в Украине. Определено понятие налоговой деятельности в Украине. Очерчены основные нормативно-правовые акты, регламентирующие стратегию развития налоговой деятельности в Украине. Выявлены и охарактеризованы основные направления стратегии развития налоговой деятельности в Украине.

Ключевые слова: административно-правовой аспект, налоговая деятельность, стратегия развития, налоговая политика, налоговая стратегия, направления развития, налоговые органы, нормативно-правовые акты.

In the article, on the basis of the study of the theory of law and the analysis of the current legislation, the administrative-legal aspect of the strategy of development of tax activity in Ukraine is analyzed. The concept of tax activity in Ukraine is defined. The main regulatory legal acts regulating the strategy of development of tax activity in Ukraine are outlined. The article describes and describes the main directions of the strategy of tax development in Ukraine.

Key words: administrative-legal aspect, tax activity, strategy of development, tax policy, tax strategy, directions of development, tax limits, legal acts.

Вступ. На виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”» від 12 січня 2015 р. Урядом затверджено низку важливих стратегічних документів у сфері податкової діяльності.

© СКОРОХОД І.В. – кандидат юридичних наук, здобувач (Міжрегіональна Академія управління персоналом)